

OPBOUW



WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Geloven: vrede met God

(Romeinen 5:1, 2)

Als we in de gemeente eens zouden rondvragen: wat is geloven? zouden de antwoorden variëren. De een zou zijn hart leggen in een weergave van antw. 21 van de catechismus; een ander zou Hebr. 11:1 citeren; een derde zal zeggen: geloven betekent voor mij, dat ik alles aanneem wat in de bijbel staat, letter voor letter; een vierde misschien: heel die bijbel letterlijk nemen gaat me te ver, maar ik leer uit die bijbel wel, dat de Here altijd voor me wil zorgen. De eerste twee antwoorden tenderen naar een definitie, de beide andere naar de weergave van een uitgangspunt voor het leven.

Nu gaat het er niet om, alle mogelijke antwoorden op de vraag: wat is geloven? te analyseren, om tenslotte met een omschrijving te komen, die alle aspecten van geloven omvat. Ik denk niet, dat zo'n poging zou slagen. Geloven is n.l. een manier van leven en daarom, net zo min als het leven zelf, te vangen in een definitie of omschrijving. Over die manier van leven willen we deze maand iets uit de Schrift naar voren halen.

—o—

Geloven is een manier van leven, omdat de gelovende mens heel zijn doen en laten ziet in relatie tot God. Hij weet zich verantwoordelijk tegenover de God, die hij uit de Bijbel kent als zijn Schepper en als zijn Vader in Christus. De gelovige mens zegt met de apostel Paulus: wij... hebben vrede met God... Dat is de hoofdzin in Romeinen 5:1.

OPBOUW IN DE VAKANTIE

Opbouw zal gedurende de komende vakantieperiode **NIET VERSCHIJNEN** op 19 juli en 2 augustus.

De kopij voor het nummer van 26 juli dient uiterlijk 9 juli te zijn ingeleverd bij de redaktiesekretaris of de drukkerij.

**DOOR
G. VAN ATTEN
GORINCHEM**

Vrede tussen God en mensen is er niet vanzelf. Dat maakt de tekst duidelijk door de toevoeging: wij, die gerechtvaardigd zijn uit het geloof. De vrede tussen God en mensen is een herstelde vrede; ze houdt in, dat aan Gods kant de toorn geweken is, en aan onze kant het verzet opgegeven.

We spreken van herstelde vrede, omdat ze er aan het begin ook was. De Here schiep de mens naar Zijn beeld en gelijkenis. Hij gaf de mens macht over al het geschapene en ging vriendschappelijk met hem om. God en mens waren bondgenoten.

De zondeval maakte aan die vrede een einde. Ze betekende: opstand van de mens tegen zijn God, vijandschap. Sindsdien moet van de mens gezegd worden, dat zijn gezindheid, de richting van al zijn denken en gevoelen, vijandschap is tegen God (Romeinen 8:7).

—o—

De vijandschap betekende ook,

dat de mens zich afsloot voor de kennis van God. Met het erkennen van de Here verdween ook het kennen. Dat schrijft Paulus in Romeinen 1:18 e.v.: God heeft alles wat van Hem gekend kan worden, bekend gemaakt, maar mensen houden de waarheid in ongerechtigheid ten onder. Ze kenden God, maar hebben Hem niet als God verheerlijkt of gedankt. Hun overleggingen zijn op niets uitgelopen en het is duister geworden in hun onverstandig hart. God heeft, zegt Paulus op de Areopagus in Athene (Handelingen 17:26), de mensen gemaakt om op aarde te wonen en Hij heeft de hun toegemeten tijden en de grenzen van hun woonplaatsen bepaald, opdat zij God zouden zoeken, of zij Hem al tastende vinden mochten...

De mens-zonder-God werd een hulpeloze zoeker: hij vermag de vrede niet te vinden, hij tast rond in het duister, vervreemd van het leven Gods. Zonder hoop en zonder God in de wereld (Efeze 2:12, 4:18).

—o—

In Christus zoekt God de verdwaalde mens op.

Romeinen 5:6 zegt: Christus is, toen wij nog zwak waren, voor goddelozen gestorven. Vers 8: Christus is voor ons gestorven, toen wij nog zondaren waren. Vers 10: we zijn met God verzoend door de dood van Zijn Zoon, toen wij nog vijanden waren.

Zwak - goddelozen - zondaren - vijanden: voor zulke mensen stierf de Here Jezus Christus. Zo bracht Hij de verzoening tot

Inhoud

- 209 Ds G. van Atten,
Geloven: vrede met God
- 210 Drs H. de Jong,
'Clair' en 'obscur' in onze
verhouding tot God (1)
- 211 Ds J. Stuij,
Catechisatie (1)
- 212 Dr L. van Klinken,
Het misverstand van de
verdeling
- 213 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 214 P. C. van Wijk,
Terloops...
- 214 Boekbespreking

stand. Door te sterven (vss 7 en 8 attenderen op het grote wonder van Gods liefde daarin) haalde Christus weg wat de goede verhouding tussen God en mens blokkeerde: onze schuld. Zijn dood bracht vrede. Gods eigen Zoon nam onze plaats in: Hij werd een tweede Adam. Over Hem ontladde zich de toorn van God, tot in de dood.

Als de apostel over de dood van Christus gesproken heeft, gaat hij onmiddellijk verder met diens leven. Zo doet hij dat ook in 8:34 en 4:25, resp: Christus Jezus is de gestorvene, wat meer is, de opgewekte... en: ...die is overgeleverd om onze overtredingen en opgewekt om onze rechtvaardiging.

Zijn we met God verzoend door de dood van Zijn Zoon, wat moet diens leven dan wel niet voor ons betekenen? Niets minder dan: behoud.

We worden gered uit de toorn van God. Jezus Christus droeg die, en kwam er door. Dat is één van de betekenissen van Zijn opstanding. Daarom is in het heils-

werk van de Here Jezus Christus die opstanding ook onmisbaar, evenals trouwens Zijn hemelvaart en Zijn heerlijkheid en Zijn wederkomst. We zouden aan de liefde van God en aan de grootheid van Christus' werk tekort doen, als we, sprekend en zingend van de verlossing, zouden ophouden bij Zijn dood aan het kruis.

Op het paasfeest zingen de kinderen bij ons in de kerk nog al eens een paaslied, waarin ook de regels staan: „maar wat heeft men aan een Heiland die in 't graf is neergelegd?” Een dode Christus kan niets doen voor ons behoud.

Zo hebben we vrede met God door onze Here Jezus Christus.



Die vrede schenkt God ons in het geloof.

Wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof, hebben vrede met God.

Het geloof is de band, die ons met Christus verbindt, waardoor Zijn werk telt als het onze. De Here rekent het ons toe. Hij spreekt vrij wie uit het geloof in Jezus is (Romeinen 3 : 26). Zo kwamen we in een nieuwe levensfeer: de genade, waarin we staan (vs 2). De vrede is een geschenk dat toegankelijk geworden is door het geloof. Een geschenk, dat genade heet: we hebben het niet verworven — we kunnen het alleen aanvaarden met een dankbaar hart.

Daarom maakt geloven een mens zo blij.

En dat niet alleen omdat voor het moment de relatie met de Here goed is. Ook omdat die relatie perspectieven biedt, die tot in de eeuwigheid reiken. Omdat we vrede hebben met God, roemen we ook in de hoop op de heerlijkheid Gods.



Wat die hoop op de heerlijkheid Gods betekent, kunnen we het best verstaan aan de hand van Romeinen 8 : 18-30. In dat gedeelte is zo duidelijk te merken, dat een bestaan zonder hoop nauwelijks mogelijk is. We leven in een schepping die aan de vruchteloosheid onderworpen is. Die vruchteloosheid ligt als een doem over al het geschapene; het zucht er onder. Maar: het is een zuch-

ten in barensnood: er komt nieuw leven. De schepping zucht in hoop. Ze zal bevrijd worden tot de vrijheid van de heerlijkheid der kinderen Gods.

Die kinderen Gods zuchten in deze wereld ook. Ook zij zijn schepselen en als zodanig sinds de zondeval onderworpen aan de vruchteloosheid. Daarom staat er bij, dat ook wij zuchten in de verwachting van het zoonschap, de verlossing van ons lichaam. Dat lichaam is nu onderworpen aan veroudering, ziekte, slijtage, afbraak. Tenslotte zal de mens tot stof wederkeren.

De vergankelijkheid, waaronder de schepping, inclusief de mens, zucht, geeft vaak aanleiding tot angstige vragen; tot opstandige vragen ook. De vergankelijkheid

sprekt van verstoorde vrede. De vergankelijkheid kwam, toen God na de zondeval tot de mens sprak: de aarde zij om Uwentwil vervloekt... Al wat leeft is onderworpen aan de dood.

In de dood van Christus heeft God deze vijand overwonnen. Dat houdt in, dat God vast van plan is, alle tranen te drogen. Maar: dat is een zaak van hoop. En hopen is uitzien naar wat we nu nog niet voor ogen hebben.

De opstandig-vragende mens heeft er moeite mee, te leven van de hoop. Hij kan geen vrede vinden bij en met een God, die niet onmiddellijk en duidelijk zichtbaar de vloek van de vergankelijkheid opheft.

Wie door Christus vrede heeft met God, is niet van zijn zuchten

af. Dat zuchten omvat heel de problematiek van lijden en verdriet, die dagelijks op ons af komt. De gelovige laat dat ook niet allemaal gelaten en lijdelijk over zich heen komen. Maar hij is in zijn worsteling met die problemen toch vol van Gods liefde. Die liefde geeft hem troost en moed, zodat hij het zijn bijbel na kan zeggen: wij roemen ook in de verdrukkingen, omdat wij weten dat de verdrukking volharding uitwerkt, en de volharding beproefdheid, en de beproefdheid hoop; en de hoop maakt niet beschaamd omdat de liefde Gods in onze harten uitgestort is door de Heilige Geest...

Hij wacht met de volharding van Psalm 73: nu blijf ik bij U, voor altijd.

'Clair' en 'obscur' in onze verhouding tot God (1)

Lezing voor l'Abri op zaterdag
23 februari 1985

Laat ik beginnen met de tekst te noemen waarover ik op het laatste kerstfeest in de gemeente van Amsterdam-centrum gepreekt heb. Dat was het woord uit Psalm 97 : 2: „Rondom Hem (de Here God) zijn wolken en donkerheid; gerechtigheid en recht zijn de grondslagen van zijn troon”. Met deze boodschap wilde ik de suggestie afbreken als zou het kerstevangelie ons menselijke leven zo helder en doorschijnend maken als glas. Kerstfeest is het feest van het licht, zeker, maar: van het licht in de duisternis. Veel blijft verborgen. Alleen het belangrijkste wordt opgehelderd. Natuurlijk heb ik toen bij de uitleg van dat psalmwoord gewezen op de prachtige woorden uit het Nieuwe Testament, waar onze God 'de Vader der lichten' genoemd wordt (Jakobus 1) en waar gezegd wordt dat hij 'een ontoegankelijk licht bewoont' (I Timotheüs 6). Hoe verhouden zich zulke woorden nu met dat psalmwoord: „Rondom Hem zijn wolken en donkerheid”?

Ik heb toen een vergelijking gebruikt. De oorlogstijd was de tijd van de verduistering. Alle huizen en straten moesten 's nachts donker zijn om verborgen te blijven voor de Engelse vliegtuigen. Men bracht toen scherpjes in de handel die je over de koplamp van je fiets kon spannen. Zwart karton verduisterde het grootste deel van de voorzijde van de lantaarn. Slechts een smalle gleuf in het papier liet de lichtbundel door. De lamp zelf gaf genoeg licht, maar toch was er donkerheid rondom het lichtvenster. Zo zijn er nu ook rondom de Here God wolken en donkerheid. Die

DOOR
H. DE JONG
AMSTERDAM

zijn niet van de Here zelf, maar daar zorgen wij voor. Dat duister maakt dat wij veel van de Here God niet kunnen begrijpen. Op veel gestelde vragen krijgen wij geen antwoord. Dat moet ons in ons geloof bescheiden houden. Niet negatief bescheiden, niet mokkend bescheiden, o nee! Wij zijn met het evangelie ontzettend

blij. Maar wij kunnen het toch niet oppervlakkigweg aanprijzen als de oplossing van al onze problemen. Dat wekt verwachtingen die door het evangelie niet worden waargemaakt.

Onze grote vreugde om het evangelie is er echter vanwege die smalle streep van helder en betrouwbaar licht: „Recht en gerechtigheid vormen de grondslag van Gods troon”. 'Recht en gerechtigheid' — dat ziet in de eerste plaats op wat God in Christus voor ons heeft gedaan, volgens bijvoorbeeld het woord van Ps. 103 : 6: „De HERE doet gerechtigheid en recht aan alle verdrukten”, en 'recht en gerechtigheid', — dat ziet vervolgens óók op wat wij in Christus voor de eer van God en voor het heil van de naaste mogen doen, volgens bijvoorbeeld het woord van Psalm 119 : 121: „Ik heb recht en gerechtigheid gedaan”. De grondslag van Gods troon bestaat dus uit wat de Here God zelf in Christus gedaan heeft, samen met wat Christus' Geest in ons bewerkt. Psalm 22 : 4 zegt hetzelfde nog weer even anders: „God troont op de lofzangen van Israël”, dat wil zeggen: op dat wat bezongen wordt (en dat



Redaktie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redaktie:
Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring
M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

zijn Gods werken in Christus) en op het lied dat de Here door zijn Geest daarover bij ons doet loskomen.

Wel, genoeg nu om de titel van mijn causerie te verduidelijken: 'clair' en 'obscur' in onze verhouding tot God. 'Clair - obscur' - je komt dat woord-paar nogal eens tegen als het over de schilderijen van Rembrandt gaat. Die wist daar zo meesterlijk mee te werken, met dat 'clair' en 'obscur', met dat licht en donker. En daar valt nu ook mee te werken in onze verhouding tot God. Want daarin is enerzijds het 'obscur', de wolken en de donkerheid, het onbegrijpelijke van Gods doen waar wij geen vat op krijgen. Maar daarin is anderzijds ook het 'clair'. Want als er gezegd wordt dat gerechtigheid en recht de grondslag van Gods troon vormen, dan weten wij zeer klaar en duidelijk waar we met de Here aan toe zijn. Dan gaat het erom dat wij zijn recht en gerechtigheid, zoals Hij die in het verzoeningswerk van Christus tentoongesteld heeft (Romeinen 3 : 25, 26), gelovig aanvaarden en vervolgens daaruit en daarnaar nu ook zelf leven (Mattheüs 5 : 20).

Wat nu opvalt in de Schrift is dat deze twee, het 'clair' en het 'obscur', het 'obscur' en het 'clair', zo steeds in onderling verband voorkomen. Zoals trouwens ook bij Rembrandt: het licht en het donker bepalen elkaar wederzijds bij hem. En wat de Bijbel betreft: niet hele gedeelten die duister zijn en andere lange stukken die ononderbroken licht uitstralen, maar 'clair' en 'obscur' zijn zo bijeen dat ze, zoals in die Psalm 97, elkaar als het ware in balans houden. Zodat wanneer we op iets duisters in God stuiten, we tegelijk iets toegankelijk

in handen krijgen. Daardoor leren we telkens ons te verheugen met beving en raken we gewend aan een belangrijke zin voor ons geloof: ik begrijp U niet, Here God, maar ik vertrouw U wèl!

Laat ik daar nu een paar voorbeelden van geven.

In 2 Timotheüs 2 : 19 lezen we: „En toch staat ongeschokt het hechte fundament Gods met deze inscriptie: de Here kent degenen die van Hem zijn, en: een ieder die de naam des Heren noemt, breke met de ongerechtigheid”. 'De Here kent degenen die van Hem zijn', daarmee staan we voor het raadsel van de voorbeschikking en de verkiezing. De zin komt via de griekse vertaling van het Oude Testament uit Numeri 16, waar het over de verkiezing van Aäron tot priester gaat. Ook de term 'kennen' wijst naar het woordveld van de goddelijke verkiezing, getuige de bekende uitspraak bij de profeet Amos: „U alleen (Israël) heb Ik gekend uit alle geslachten van de aardbodem” (3 : 2). Dat is 'verkiezend kennen', er hangt majesteit omheen. Zoals dat ook het geval is bij de geheimenissvolle woorden 'degenen die van Hem zijn'. Mensen kunnen zich vergissen bij de vraag wie de ware gelovigen zijn, maar de Here God niet. Hij weet en kent. Het adagium dat Paulus aan Timotheüs voorhoudt mogen we in verband brengen met wat we Christus zelf horen zeggen ten aanzien van zijn apostelen: „Ik weet wie Ik heb uitgekozen” (Johannes 13 : 18). Ook dit is een duidelijk verkiezingswoord. Beide woorden hebben naar ons toe een toegeslotenheid: wij kennen uiteindelijk niet degenen die van de Here God zijn en wij weten niet op eigen kracht wie de Here Christus voor zijn werk bestemt. Het zijn majesteitlijke woorden en ze leggen ons een grote bescheidenheid op in ons spreken over degenen die behouden zullen worden. Ik ontken niet dat wie gelóóft in Paulus' eerste inscriptie een lief geheim beluistert, maar onze menselijke nieuwsgierigheid wordt er toch duidelijk mee op grote afstand gehouden.

Maar, Paulus combineert nu dat majesteitlijke woord met een ander parool, dat voor ons van een direkte toegankelijkheid is: „Ieder die de naam des Heren noemt, breke met de ongerechtigheid”. Daar hebben we een onmiddellijk houvast aan, dat valt ook rechtstreeks binnen onze verantwoordelijkheid. Aan dit laatste woord dat evenzeer staat

ingegraveerd op het fundament, weten wij ook dat Gods voorkeur voor deze boven gene geen willekeur is. De Here God maakt keuzes waar wij weliswaar verstandelijk (of wel meer algemeen: menselijk) geen vat op kunnen krijgen, maar waar wij niettemin het grootste vertrouwen in kunnen hebben. Wij moeten dus beide woorden op het fundament Gods, de grondsteen van de gemeente, laten staan en er goed voor oppassen dat we het ene woord niet met behulp van het

andere ontledigen. En deze waarschuwing geldt naar twee kanten. Dus: maak van Gods voorkeur geen willekeur, maar ook: denk niet dat je met dat tweede adagium, dat ethisch zo toegankelijk is, God kunt narekenen of Hem op de kiezende handen kunt kijken. Het eerste woord is om zo te zeggen 'obscur', het tweede is 'clair', en ze staan bij elkaar, ze bepalen elkaar wederzijds. Maar er zijn nog meer voorbeelden.

Catechisatie (1)

Catechisatie is een woord voor de winter.

Je denkt bij dit woord aan jongelui die in donker, door weer en wind, verregend een catechisatielokaal komen binnenstommelen.

Of aan gloeiende gezichten omdat ze elkaar buiten met sneeuw hebben 'ingepeperd'.

Voor catechisatie is het nu de tijd niet. Nu denkt iedereen aan vakantie en zon.

Toch moet er wat gedaan worden om aan het begin van het nieuwe seizoen weer startklaar te zijn voor de race.

De bedoeling van dit schrijven is om u, die straks weer catechisatie geven moet, er van op de hoogte te brengen dat er, ondanks de zomer, hard gewerkt wordt aan een nieuwe catechisatie-methode.

Wie zich wel eens heeft bezig gehouden met de vele catechisatieboekjes en -methodes die er zijn, zal zich afvragen, waarom er nog een zoveelste methode aan moet worden toegevoegd.

Het antwoord kan kort zijn; omdat naar onze overtuiging daar behoefte aan is.

Veel boekjes zijn verouderd.

Vrijwel geen catechisatieboek of -methode kan de toets doorstaan, die aan tegenwoordig lesmateriaal gesteld mag worden.

Legt u maar een catechisatieboekje naast een willekeurig lesboek van voortgezet onderwijs.

Een aantal predikanten en onderwijzers is al enkele jaren bezig met een nieuwe methode.

De bedoeling is dat aan het begin van het nieuwe catechisatie-seizoen twee van de twaalf deeltjes uitkomen. Bij afname in aantallen kosten ze zo'n f 7,50 per stuk. De uitgever is Buijten en Schipperheijn te Amsterdam.

Wie werken aan deze methode? Chr. Geref. en Ned. Geref. predikanten en mensen uit het onderwijs.

De onderwijsmensen geven aan de stof, die door de predikanten wordt aangedragen, de vorm van een eigentijdse onderwijsmethode. O.a. door bijpassende illustraties en gevarieerde verwerkingsvormen.

Het maken van een dergelijke methode is een meerjarenplan. Wij denken aan vier jaar. We beginnen met deel I, over de Bijbel en deel IV, over het gebed.

Het geheel krijgt als titel mee: „RONDOM DE BIJBEL”.

De methode is concentrisch opgebouwd en laat ruimte voor eigen aanvulling en aanpassing.

Wij volstaan nu met deze aankondiging. Een gedetailleerd overzicht van de inhoud volgt.

J. Stuij, Kampen

Het misverstand van de verdeling

§ 1. Inleiding

In „Trouw” schrijft Prof. W. Albeda, oud-minister van Sociale Zaken in het eerste kabinet-Van Agt en thans hoogleraar economie aan de R.U. Limburg te Maastricht af en toe artikelen, die het lezen waard zijn. Eén daarvan was te lezen in genoemd dagblad van 1 februari j.l. onder opgemelde titel. Albeda is in het verleden altijd voorstander geweest van de (collectieve) overlegeconomie; hij heeft daarmee ook de nodige ervaring opgedaan als minister van Sociale Zaken, maar hij plaatst bij deze vorm van economische ordening thans nogal wat vraagtekens en heeft met name kritiek op de verzorgingsstaat. Albeda van vroeger is Albeda van nu niet meer. Naar mijn mening pleit dat voor de man en ik schrijf dat niet alleen, omdat Albeda van nu opvattingen huldigt, die meer de mijne zijn, maar vooral omdat hij een zeer belezen man is, die weet waar hij het over heeft en die daarbij ook nog een uitgebreide politieke ervaring heeft.

Intussen kruipt ook het bloed van Albeda, waar het niet gaan kan. Hij wil namelijk gaarne de verzorgingsstaat overeind houden, maar hij is voldoende econoom om te weten, dat dat bij de huidige verhoudingen eenvoudig niet gaat. De verzorgingsstaat wordt naar mijn mening per definitie een peperdure aangelegenheid omdat pressiegroepen naar de ervaring leert meestal uitsluitend de eigen belangen nastreven zonder (voldoende) rekening te houden met de belangen van anderen; althans, die pressiegroepen (zoals bij voorbeeld de vakbeweging en de organisaties van werkgevers), die door hun optreden of door hun aanwezigheid macht uitoefenen en door middel van deze macht invloed hebben in hun voordeel op de verdeling van de nationale koek buiten het daadwerkelijke ruilproces in de economie om, zij verstoren op deze wijze veelal dat ruilproces; deze priessiegroepen jagen meestal niet alleen de lonen, de inkomens op tot boven de arbeidsproductiviteit, maar ook de voorzieningen en de uitkeringen zolang op tot de belastingen en de sociale premies dermate hoog moeten zijn, dat de economie ontregeld wordt en de arbeid zo duur wordt, dat het zich uit de markt prijs. In geval van *collectieve* loononderhandelingen praten de sociale partners (lees: de pressiegroepen) wel over de hoogte van het loon zonder daarbij echter de hoeveelheid arbeid, die tewerkgesteld moet worden te betrekken. Dat kan op dat niveau ook niet anders, omdat op het centrale of macro-niveau wel gepraat, maar niet daadwerkelijk geruild wordt. Dat geschiedt namelijk op het (micro-) niveau van de ondernemingen; daarom

**DOOR
L. VAN KLINKEN
HAARLEM**

moet naar mijn mening ook op dat niveau over lonen, prijzen en hoeveelheden simultaan onderhandeld worden. Pressiegroepen hebben voor hun daden geen verantwoording af te leggen. Op het ogenblik betekent een netto loonstijging van de modale werknemer van f 1,- een bruto loonstijging van f 3,50. Elke gulden loonstijging van deze werknemer kost de werkgever dus f 3,50. f 2,50 gaat van het bruto loon in dit geval af aan belastingen en sociale premies.

In tegenstelling met bijvoorbeeld 10 jaar geleden is het nu nationaal en internationaal „in” om tegen de verzorgingsstaat te zijn. Albeda weet dat ook wel en daarmee heeft hij toch enige moeite. Dat is natuurlijk best te begrijpen. Hij heeft in het eerste kabinet-Van Agt zijn best gedaan voor het totstandkomen van een zgn. raamwet inkomensvorming, die een samenhangend en compleet inkomensbeleid (inclusief centraal overleg over alle inkomens, ook die van de zgn. vrije beroepen) van de gehele samenleving van Overheid, werkgevers en werknemers mogelijk moest maken. Deze raamwet is echter nimmer tot stand gekomen, omdat het politieke getij inmiddels keerde en het kabinet-Lubbers er van afzag een dergelijke (ontwerp)wet bij de Tweede Kamer in te dienen. Het is namelijk niet meer „in” om te pleiten voor de mogelijkheid van overheidsin-

grijpen in de loonvorming, anders dan in geval van calamiteiten.

Voor Albeda is dat natuurlijk een teleurstelling, al begrijpt hij best, dat deze tijd van werkloosheid niet het geschiktste moment is voor een raamwet inkomensvorming.

Eén van de doelstellingen van het kabinet-Lubbers is de versterking van de marktsector ten koste van de collectieve sector in de samenleving. Er is aanzienlijk meer waardering gekomen de laatste 10 jaren zowel nationaal als internationaal voor de markteconomie en deze vorm van economische ordening verdraagt zich in beginsel niet met de verzorgingsstaat.

Wanneer men systematisch de sterken opzadelt met alle (en zelfs met meer dan dat) denkbare problemen van de zwakken in de samenleving dan werkt dat op den duur niet meer. De sterken geven daar de brui aan op den duur en de economie zakt in problemen, waarin het nu in ons land terecht gekomen is.

Een poging om de verzorgingsstaat overeind te houden vindt men op het ogenblik in de opvattingen over het zgn. basisinkomen voor iedereen, ongeacht of men werkt of niet. Albeda bepleit dat ook in zijn in 1984 bij Kok, Kampen verschenen boekje „De crisis van de werkgelegenheid in de verzorgingsstaat; analyse en perspectief”. Prijs f 14,90. Hij overtuigt naar mijn mening echter niet, omdat het probleem van de hoge belastingen ook hier opdoemt en zelfs nog veel erger wordt.

Indien thans alle 10 miljoen Nederlanders boven de 18 jaar de AOW-uitkering van ongehuwden als basisinkomen zouden ontvangen, dan is daarmee jaarlijks een bedrag gemoeid van f 127,5 miljard. Dit bedrag is ongeveer gelijk aan de totale kosten van onze verzorgingsstaat op het ogenblik wat sociale uitkeringen, voorzieningen, subsidies etc. betreft (ongeveer 35% van ons huidige nationaal inkomen).

Ook deze (overdrachts-)inkomens (de basisinkomens dus) moeten echter verdiend worden en dat geeft zeer hoge belastingtarieven. Het zou onder meer betekenen een hoog BTW-tarief van 100% en een laag BTW-tarief van 24%. Verder zal, naar is berekend, de inkomstenbelasting te maken krijgen met marginale drukpercentages van 49% voor de minima en 90% vanaf twee keer modaal.

Er is weinig fantasie voor nodig om te weten waar dat op uitloopt. Haast niemand wil op den duur meer werken, terwijl daarnaast het basisinkomen voor vele

echte hulpbehoevenden ook nog te laag zal zijn. Stelt men het basisinkomen nog lager dan de AOW-uitkering voor ongehuwden, dan schiet het zijn doel echter voorbij.

Het basisinkomen versus de huidige financiering van ons sociale verzekeringsstelsel is dus lood om oud ijzer; de huidige economische problemen worden met het basisinkomen niet wezenlijk opgelost naar mijn mening.

De bedoeling van het basisinkomen is dus dat allen die werken zowel als die niet werken boven de 18 jaar dit ontvangen. Wil men over meer inkomen beschikken dan moet men dat er zelf bijverdienen. Alle huidige sociale uitkeringen komen dan te vervallen; dus geen uitkering bij ziekte, werkloosheid of invaliditeit. Men is uiteraard vrij op particuliere basis zich (bij) te verzekeren tegen de geldelijke gevolgen van ziekte en invaliditeit.

Er wordt bij het basisinkomen met persoonlijke omstandigheden dus geen rekening gehouden. Administratief erg aantrekkelijk, maar ik ben bang, dat toch gedifferentieerd zal moeten worden naar persoonlijke omstandigheden.

Niet iedereen (bij voorbeeld als gevolg van invaliditeit) zal in staat zijn nog iets bij te verdienen; anderen hebben het basisinkomen echter helemaal niet nodig.

De inkomensongelijkheid zal echter wel weer groter worden dan thans het geval is.

Op de bodem van deze problematiek liggen allerlei vraagstukken die nimmer goed zijn uitgesproken, ook niet in christelijke kring. Zo onder meer het denken over de verzorgingsstaat en over de ongelijke verdeling van de aardse goederen in de wereld over rijk en arm.

Over dit laatste gaat Albeda's artikel in „Trouw” van 1 febr. jl. Wat het probleem van de verzorgingsstaat betreft is in christelijke kring altijd gesteld, dat hulp aan de zwakken in de samenleving primair een zaak van de kerk en het particulier initiatief is. De christelijke charitas-gedachte heeft nimmer willen wijken voor de onpersoonlijke staatszorg. De principiële weerstand tegen de verzorgingsstaat is bij vele christenen echter steeds meer afgenomen. Ook in gereformeerde kring heeft men zich bij de verzorgingsstaat min of meer neergelegd.

In een verklaring van de Raad van Kerken over herziening van het sociale zekerheidsstelsel wordt zelfs gesteld, dat „de doelstelling van sociale zekerheid hierin is gelegen, dat de mens vrij van vrees moet kunnen leven”.

In NRC-Handelsblad van 1 dec.

1983 noemt Prof. A. van Doorn (VU) dit een „opzienbarende stellingname”. Hij daagt in dat artikel de christenheid uit uit te leggen waarom traditioneel-christelijke beginselen als christelijke naastenliefde en christelijke gerechtigheid worden ingevuld voor respectievelijk sociale solidariteit en een socialistische zekerheidsstaat. Deze nieuwe beginselen komen namelijk neer op dwang van de zijde van de Overheid.

§ 2. Produktiviteit versus verdeling. De taak van het rijke Westen

Wat nu het artikel van Albada betreft het volgende. Het is helder geschreven en omdat op het terrein van de verdeling van de welvaart in de wereld nog altijd een hardnekkig misverstand bestaat, dat ook in de christenheid voorkomt, laat ik het artikel van Albada hieronder volgen.

Niet de ongelijke verdeling van de aardse goederen over rijke en arme landen is het grote probleem, maar de ongelijke produktiemogelijkheden in de verschillende landen. Wanneer wij het in het rijke Westen beter hebben dan de mensen in de ontwikkelingslanden dan komt dat niet in de eerste plaats omdat wij de ontwikkelingslanden uitbuiten, maar omdat de produktiviteit per hoofd van de bevolking

in het rijke Westen aanzienlijk hoger is dan in de arme landen. Aan een hogere produktiviteit kan het rijke Westen de ontwikkelingslanden echter wel helpen. Een land als Japan bij voorbeeld heeft laten zien, dat door middel van steun van het Westen maar wel op basis van een normaal ruilverkeer vergroting van de produktiviteit mogelijk is. Door middel van geldleningen onder meer in het Westen heeft Japan zich opgewerkt tot een moderne industriële samenleving en zich op deze wijze onttrokken aan de zwaartekracht van de armoede. Gewoon via de weg van een normaal ruilverkeer. Iets soortgelijks wordt in de arme landen thans ook wel gedaan door middel van de Wereldbank. Steunverlening op commerciële basis via het ruilverkeer werkt beter dan de akties van alle goedbedoelde hulpverleners bij elkaar. Wat is deze laatste steun op den duur waard, indien men in de arme landen de geleende kapitalen niet rendabel weet te maken? De economische basis is daarvoor wel degelijk aanwezig. Albada schrijft het volgende: Een misverstand kan mooier zijn en nobeler klinken dan de werkelijkheid. Soms hechten mensen daarom aan hun misverstand. Ik heb de indruk dat het zo ongeveer ligt met wat ik zou willen noemen het misverstand van de verdeling.

Mensen kijken naar de enorme verschillen in welvaart in de wereld. Nederland heeft een inkomen per hoofd van 30.000 gulden per jaar. Veel ontwikkelingslanden komen nauwelijks aan 500 gulden. De wereldwelvaart is slecht verdeeld, zeggen we dan. En iedereen voelt dat één of twee procent van het nationaal inkomen voor ontwikkelingssamenwerking uit een oogpunt van herverdeling niets voorstelt. Kijken we naar de verschillen in welvaart binnen Nederland, dan ziet het er een suk redelijker uit. Uitgaande van het modale inkomen, thans ca. 36.000 gulden bruto per jaar, kunnen we vaststellen dat:

- 40% van de mensen modaal of minder heeft;
- 84% van de mensen anderhalf maal modaal of minder heeft;
- 95% van de mensen tweemaal modaal of minder heeft.

Maar toch. Wij hebben medeburgers – al zijn het er maar weinig – met een inkomen van een ton per jaar, terwijl anderen nog niet aan een kwart komen. Ook rekening houdend met de belasting heeft de een toch wel twee keer zoveel als de ander, en sommigen nog meer. Is dat aanvaardbaar?

We kijken naar het werk. Acht-honderdduizend mensen hebben geen baan; zeker nog eens vier-honderdduizend mensen staan

niet als werkloos geregistreerd, maar hadden best een baan willen hebben. Anderen werken 38 uren, en ik neem aan dat directeurs van NV's en ministers regelmatig op 70 uren per week komen. Een slechte verdeling.

Het is niet moeilijk nog meer van zulke voorbeelden te geven. Introduceerde niet het roemruchte kabinet-Den Uyl de slogan 'herverdeling van macht, inkomen en kennis'? Stel je eens voor dat het vaderland of de wereld een gezin was, en dat de kinderen het brood toegedeeld zouden krijgen zoals de wereldbevolking dat onderling verdeeld krijgt. Iedereen zou inzien dat we zitten met een levensgroot verdeelvraagstuk. De vraag van de verdeling komt dan ook telkens weer naar voren. Toch kan dat gemakkelijk tot het misverstand van de verdeling leiden. Bij verdeling denk je aan een koek die wordt verdeeld. Wat de één meer krijgt, moet de ander minder krijgen. Iemand met een inkomen van vier- of vijfmaal modaal, kan zoveel verdienen omdat anderen minder toucheren. Wij, inwoners van de rijke landen, trekken zoveel wereldinkomen naar ons zelf toe, dat de mensen elders arm zijn. Al die mensen die overuren maken, die 's zaterdags werk mee naar huis nemen en die niet willen denken over arbeidstijdverkorting, trekken teveel van de beschikbare arbeid naar zich toe.

Het denken in termen van verdeling is in vele gevallen statisch denken. Statisch denken is vaak misleidend. Het vraagstuk van de wereldarmoede is niet in de eerste plaats een verdeelvraagstuk, maar een produktieprobleem. Het voorbeeld is overbekend: een arme is niet zozeer gediend met een maaltje vis als wel met een manier om vissen te vangen. De arme landen zijn maar zeer tijdelijk geholpen met voedselgiften. Ze hebben meer aan een bakkerij dan aan brood.

Er is niet een gegeven wereldproduktie die fatsoenlijker verdeeld moet worden over de wereld. Er is een schrijnend verschil in produktief vermogen tussen rijke en arme landen. De wereldproduktie, en dus het inkomen van de arme landen, zou veel hoger kunnen zijn bij een opheffing van dat verschil. We zitten meer met een produktieprobleem dan met een verdeelvraagstuk.

In wezen is er ook zoiets aan de hand met de inkomensverdeling binnen Nederland. De nationale koek is geen gegeven grootheid. Het heeft niet zoveel zin over de verdeling te praten, zonder ook de produktie aan de orde te stellen, vooral ook omdat de verdeling invloed heeft op de produktie.

Evenmin is er zoiets als een ge-

Gereformeerde zede

Over Cornelius ging de preek, de hoofdman van de zogenaamde Italiaanse afdeling; wij komen hem tegen in Hand. 10. En op de preek volgden enkele gesprekken. Als Petrus het huis van Cornelius is binnengegaan, zegt hij: „Gij weet, hoe het een Jood verboden is zich te voegen bij of te gaan tot een niet-Jood.”

Je vraagt je af, waar Petrus dat gebod vandaan haalt. De HERE heeft in de wetten de Israëliet verboden een verbond te sluiten met de heidenen die in het beloofde land woonden en in dezelfde lijn ligt het verbod om zoon of dochter te laten huwen met iemand van de heidenen. Maar dat is wat anders dan elk contact met een heiden te mijden. Men heeft, n.a.v. Hand. 11 : 3 gedacht, dat het verbod, dat Petrus noemt, gebaseerd is op de verontreiniging, die het gevolg zal zijn van het omgaan met een heiden. Het voedsel dat door de heiden wordt opgediend zal van onreine dieren zijn of het is met onreine handen bereid. Hoe het ook wezen mag, Petrus heeft het over een gebod dat God zó niet gegeven had. En hoe zal Israël werfkracht hebben onder de

Pastorale notities

DOOR
A. H. ALGRA
MAASSLUIS

volken, als het zich op deze manier isoleert?

In de gesprekken na de preek ging het toen als vanzelf over het kerkelijk isolationisme, dat wij allen gekend hebben of nóg kennen. Het begon in het midden van de jaren veertig met: „Ik kan met jou niet meer bidden, want kerkelijk zijn we niet één”. Logisch gevolg van deze stelling was, dat je op geen enkel terrein kon werken met mensen die met jou „geen Avondmaalgemeenschap” hadden. Maar wat bleef er toen over van de werfkracht van de kerk.

Petrus noemt dat bekende verbod wel, maar hij staat er niet meer achter. Hij heeft zijn les geleerd. Hij zegt: „Inderdaad bemerk ik dat er bij God geen aanneming des persoons is”. Dat is een term uit de rechtspraak. De rechter moet onpartijdig zijn. Hij mag geen voorkeuren heb-

ben. Uit Hand. 10 : 35 blijkt duidelijk, dat nu bedoeld is, dat God geen voorkeur meer heeft voor een bepaald volk. In dit geval Israël. Wat later ook Paulus gezegd heeft: Er is geen onderscheid tussen Griek en Jood (Kol. 3 : 11). Hoe moeilijk Petrus het ermee gehad heeft om afstand te doen van het oude voorrecht als Jood, weten we (Gal. 2 : 11-14), maar hij heeft de les geleerd.

In de gesprekken na de preek maakte iemand de opmerking, dat het voor wie van buitenaf naar onze kerkelijke kring komt, toch ook wel moeilijk kan zijn. Als je alleen al denkt aan de praktijk van de zondagsviering. Accepteren we iemand die „uit de wereld” komt en het niet opbrengen kan om elke zondag naar de kerk te gaan, laat staan twee keer? En die zijn oude gewoonte aanhoudt om naar het voetballen te gaan kijken of wat baantjes te trekken in het zwembad? Zeggen wij dan tegen hem, dat als hij werkelijk zijn leven aan Jezus gegeven heeft, hij ook deze dingen moet doen of laten, net als wij? Dan wordt dat tóch weer een „lastigvallen”, waarover gesproken wordt in Hand. 15 : 19.

geven hoeveelheid werk in de samenleving, die wat beter verdeeld moet worden. Als we het werk herverdelen zonder rekening te houden met de kosten van die herverdeling, dan kan de hoeveelheid werk in de samenleving per saldo wel eens afnemen. Het is niet uitgesloten dat een grotere inspanning per hoofd, en dus langere werktijden, de hoeveelheid werk in een samenleving zou kunnen vergroten.

Natuurlijk kan het best zin hebben te praten over verdeling en herverdeling. Het streven naar een aanvaardbare inkomensverdeling is een goede zaak. Maar als econoom heb ik een groot vooroordeel tegen al die uitspraken over de verdeling, die los staan van de te verdelen grootheid (produktie, inkomen of werk).

Het alleen maar denken in termen van verdeling kan er gemakkelijk toe leiden, dat het probleem waar het eigenlijk over gaat, maar half gesteld wordt. Door de wereldarmoede alleen te benaderen als een verdelingsprobleem worden wij, bewoners van de rijke landen, opgezaagd met een schuldbesef dat we niet echt kwijt kunnen, en waar niemand echt mee geholpen is.

Ons probleem (of liever: hun probleem) is niet gelegen in onwil of onvermogen om onze rijkdom weg te schenken aan de arme landen. Ons probleem is veel eerder gelegen in de hinderpalen, die onze economische instellingen aan een ontwikkeling van de produktie in de arme landen opleggen. Een permanente herverdeling tussen rijke en arme landen zou de ontwikkeling in de arme landen juist in hoge mate verstoren. De lokale produktie zou gewoon niet van de grond komen.

Ik denk dat men de economische kant van de problemen onderbelicht door alleen maar te redeneren vanuit de verdeling. *Problemen van rijkdom en armoede, van werk en geen werk, hebben nu eenmaal naast het aspect van de verdelende rechtvaardigheid het aspect van de welvaartsvergrotende doelmatigheid. Van een individu mag je, zoals het Evangelie ons leert, vragen dat hij of zij zijn rijkdom met de armen deelt. Voor een samenleving geldt dat men moet produceren voor er aan verdeling gedacht kan worden.*

Daarom zijn er niet zoveel samenlevingen die deze twee van elkaar loskoppelen. Eigenlijk doet alleen de verzorgingsstaat dat – en terecht – voor bepaalde zwakkere groepen in de samenleving. Als algemeen beginsel durft men die loskoppeling meestal niet aan.

Boekbespreking

Anderhalve eeuw gereformeerden in stad en land.

Uitg. J. H. Kok B.V., Kampen.

Deze uitgave verschijnt onder auspiciën van de Commissie Herdenkingen 1834-1886-1892 van de Gereformeerde Kerken in Nederland. In deze Commissie hebben ook twee vertegenwoordigers van de Ned. Herv. Kerk zitting. De andere kerken van de gereformeerde gezindte zijn door waarnemers vertegenwoordigd. Het is een 12-delige serie, waarvan elk kwartaal 1 deel verschijnt. Tot nu toe zijn 7 delen verschenen. De prijs per deel bedraagt f 12,50. Bij intekening op de hele serie ontvangt men gratis een linnen band, waarin alle delen een plaats kunnen krijgen. Het is de bedoeling van deze uitgave om een vlot leesbaar, historisch verantwoord overzicht te geven van wat de mensen uit de gereformeerde kerken in de loop der jaren hebben beleefd en ervaren. Er is niet gestreefd naar volledigheid, wel naar herkenbaarheid. Door een aantal flitsen

te geven is getracht ons een beeld te geven over de laatste 150 jaar geschiedenis van de gereformeerde kerken.

Men is daar naar mijn opvatting goed in geslaagd. De uitgaven zien er aantrekkelijk uit, mede door het fotomateriaal. Door aardige bijzonderheden en anecdotes is het plezierig leesbaar geworden.

Bijzonder interessant vond ik de uitgave over Groningen, waarin ons allerlei wederwaardigheden over de Afscheiding verteld wordt.

Jammer, dat er nog wel eens vergissingen zijn gemaakt.

Zo wordt vermeld, dat in Enschede in 1944 de Vrijmaking plaats vond van Enschede-N. en Enschede-O., terwijl voor Enschede Z. en W. 1981 genoemd wordt. Ten tijde van de vrijmaking was er in Enschede slechts 1 gereformeerde kerk. Deze maakte zich op 13 september 1944 vrij. Vermoedelijk is men in de war gebracht door het feit, dat de vrijgemaakte kerk later gesplitst is.

Ook bij de Ned. Geref. Kerken in Enschede komt een dergelijke vergissing voor.

Bij Enschede-Z. staat het jaar 1970, bij Enschede-N. 1900. Dat moet ook 1970 zijn. Overigens de Ned. Geref. Kerk te Urk schijnt nog veel ouder te zijn, deze is nl. van 1836.

Ook wat het ledental betreft is men in de fout gegaan. Op blz. 34 lezen we, dat in 1947 (?) de Vrijmaking toesloeg. Daarbij ging meer dan 4000, 2/3 van de leden, met de Vrijmaking mee. Blz. 15 had echter al vermeld, dat in 1944 in Enschede zich 6700 leden vrijmaakten tegenover 1300 synodalen. In werkelijkheid telde de Geref. Kerk in die tijd 5100 leden, waarvan zich ongeveer 4200 vrijmaakten.

Deze kritische opmerking neemt niet weg, dat deze uitgave echt de moeite waard is om er kennis van te nemen. Natuurlijk zal men in deze uitgave geen zware wetenschappelijke verhandelingen aantreffen, maar we krijgen wel een interessante kijk op de historie van de Gereformeerde Kerken.

J. Meulink, Enschede

—o—

Nieuwe Medische Ethiek.

Uitg. Buijten en Schipperheijn B.V. 112 blz.
Prijs f 14,90.

„Nieuwe medische Ethiek kwam tot stand onder redactie van drs. ir. S. Strijbos. Verder werkten er aan mee: prof. dr. G. A. Lindeboom, prof. dr. W. K. van Dijk, prof. dr. W. H. Velema, mr. E. N. Bouwman en dr. D. J. Bakker. Een deel van de artikelen in dit boek is een wat gewijzigde versie van referaten, die in 1984 gehouden zijn op een congres georganiseerd door de Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte.

De bedoeling van dit congres was om kritisch in te gaan op de ethiek, die de laatste 15 à 20 jaar gangbaar is geworden en om zo nodig alternatieven te bieden, zonder voorbij te gaan aan de stand van zaken in de moderne geneeskunde.

Lindeboom schrijft over „voortgaande bezinning”. Hij wijst o.m. op de ontwikkeling der nieuwe wetenschap waardoor nieuwe ethische vragen opkomen. Bijv. bij plaatsing van een kunsthart, bij transplantatie van het hart van een dier op een zuigeling, bij de proeven op levend geaborteerde foetussen of hun weefsels enz.

Een dergelijke bezinning is zeer nodig. Immers men gaat vaak eerst experimenteren, overschrijft de grenzen van het geoorloofde en gaat dan die grenzen maar vlug verleggen.

Van Dijk gaat in op de relatie tussen medische ethiek en de visie op de zieke mens. Zijn con-

Terloops...

DOOR
P. C. VAN WIJK
ZALTBOMMEL

Iets over onze kerkzang

Ik denk dat het goed is dat in onze gemeenten niet altijd alles hetzelfde gebeurt. Er zijn gemeenten waar uitsluitend psalmen in nieuwe berijming worden gezongen en in andere gemeenten komt de oude berijming ook nog aan bod. Het Liedboek is bij een aantal gemeenten in gebruik, terwijl men ergens anders van dat gebruik nog niets moet hebben. Dat kan. Ook al zitten we in één kerkverband, dat betekent niet dat we alles hetzelfde moeten doen. Iedere gemeente heeft een eigen verantwoordelijkheid tegenover God en de mensen en binnen die verantwoordelijkheid is er een stuk vrijheid. Ik moest hieraan denken, toen ik tijdens een opruimingsroes enkele artikelen van mezelf tegenkwam die zo'n dertig jaar geleden zijn verschenen. Het ging daarin over onze kerkzang. Ik wees er toen op dat Calvijn er een voorstander van was dat niet alleen psalmen, maar ook andere liederen in de kerkdiensten zouden worden gezongen. In 1539 verscheen zijn eerste franse kerkboek onder de titel 'Enige

psalmen en liederen op zangwijzen samengesteld'. Calvijn besloot dit liedboek met de woorden 'Psalm en lied zal ik zingen tot een enig God, zolang ik bestaan zal.'

Psalm en lied, daar ging het Calvijn om.

In navolging van Calvijn hebben ook de reformatische kerken in ons land gezocht naar een juiste vorm om in de erediensten psalmen en liederen te zingen. In 1610 nam de synode van Utrecht hierover een besluit. Gezongen moesten worden psalmen en 'schriftuyrlycke lof-sangen ende christelycke liedekens'.

De bedoeling was om te komen tot een schriftuurlijk liedboek. Op de synode van 1618/19 lag een proef op tafel. Deze synode had echter andere zaken aan het hoofd, de strijd tegen de remonstranten vroeg veel aandacht en dit had tot gevolg dat de kwestie van het liedboek in de kast ging. Besloten werd dat alleen psalmen en enkele gezangen in de kerkdiensten zouden worden gezongen. Het was meer een orde-kwestie dan een principiële kwestie. Het feit dat in de liedboekcommissie enkele remonstranten zaten, zal aan dit besluit niet vreemd zijn geweest.

Uit deze geschiedenis kunnen we leren dat de vraag naar een liedboek geen nieuwe, maar een oude kwestie is. Of we een psalm of een lied zingen is niet zo belangrijk. Als het maar tot lof van God is, daar gaat het om.

clusie is, dat het fenomeen ziekte zo belangrijk is, dat de algemene ethiek er niet omheen kan. Als dat gebeurt kan er ook een vruchtbare wisselwerking ontstaan met de meest specifieke zgn. medische ethiek. Deze leidt helaas nog steeds een geïsoleerd bestaan.

Velema bepaalt ons bij de grondprincipes van de medische ethiek. Deze zijn voor hem eerbied, liefde en dienst.

De jurist Bouwman schrijft over de samenhang tussen het ethische en het juridische in de geneeskunde.

Strijbos schrijft over het christen zijn in de vertechniseerde geneeskunde. Als uitgangspunt neemt hij hierbij vraag en antwoord 32 van de Heidelbergse Catechismus. Verder gaat hij in op de vraag naar de verhouding medische macht en medische ethiek.

Tenslotte behandelt de chirurg Bakker het onderwerp „Epiloog van een medicus-practicus. Hij bespreekt daarbij ook enkele ziektegeschiedenissen. Erg leerzaam omdat je als leek hierbij eens geconfronteerd wordt met de problemen die zich op dit vlak voordoen. Terecht wijst hij erop, dat het een illusie is te menen dat we een algemeen toepasbare regel zouden kunnen vinden, die op elke situatie past. Voor de christen-arts blijft het meest wezenlijke elke dag opnieuw de kracht te zoeken in het gebed en zijn werk te verrichten in afhankelijkheid van God. Zijn praktische voorbeelden laten duidelijk zien hoe moeilijk de beslissing vaak is.

Het boek is van bijzondere betekenis, omdat de voortgaande bezinning op deze moeilijke materie hier plaats vindt in samenwerking van verschillende faculteiten. Het is niet altijd eenvoudige kost. Maar het is wel zeer de moeite waard. Op dit gebied is voortgaande bezinning broodnodig.

Aan de lezers de taak om kritisch mee te denken.

J. Meulink, Enschede

—o—

Dr. H. Vreekamp,
„Eerbied”

150 pag.

Uitgave Kok, Kampen.

De ondertitel is „De vreze des Heeren als bron van leven” en op de achterzijde van de omslag staat als informatie „Centraal in dit boek staat de vraag naar het geheim, dat verborgen ligt in het bijbelse grondwoord: de vreze des Heeren. In dit bronwoord der Schriften wordt niet het bang-zijn voor God, maar het diep ontzag en de eerbied voor

de heilige Naam vertolkt. Deze eerbied is voor Israël en de gemeente van Christus de bron van alle leven.”

De titel van het boek is sprekend voor de inhoud. Telkens weer komt naar voren dat de mens, schepsel, niet dan met diep ontzag over de HERE en Zijn werken mag en kan spreken.

Na uiteengezet te hebben, dat onder „vreze des Heeren” niet verstaan mag worden – wat velen denken – „het bang zijn voor een dreigend gevaar of kwaad” of een onbestemde angst voor God (8) volgt in een zevental hoofdstukken de behandelde stof. Elk van die hoofdstukken is onderverdeeld in drie paragrafen, die onderling sterk verbonden zijn en wel op zodanige manier, dat het volgende patroon te voorschijn komt:

Christus is	Hij komt met	Zijn volk ontmoet Hem in	Die tekenen duiden aan
gekomen komend verborgen	water vuur brood en wijn	geloof hoop liefde	vanwaar waarheen waar zijn we?

Het gaat dus niet te ver als we opmerken: een sterk schematische opzet; deze is nauw verbonden met een tweede: de dogmatische inslag van het boek. Het geheel is een bewerking van het proefschrift „De vreze des Heeren, een oorsprongswoord in de systematische theologie”, waarop dr Vreekamp in 1982 promoveerde.

Reeds onmiddellijk na de inleiding komt de schrijver van „de vreze des Heeren” tot de „vreze Christi”: „Wij (mogen) in het licht der opstanding de vreze des Heeren spellen als de vreze Christi. Wij vrezen Jezus Christus, in Wie wij de levende God zelf ontmoeten” (27). Het verlossingswerk van de Heiland is dan ook verder centraal in dit boek. Daarvan zegt hij mooie dingen. Zo bijv. over de eerbied voor het verkondigde Woord Gods. „In de gestalte van het verkondigde Woord draagt de Geest de verborgen Christus ons hart en leven binnen (...) Wanneer Christus tot ons komt in het heden wordt daarmee de liefde Gods in onze harten uitgestort door de Heilige Geest, Die ons is gegeven (Rom. 5:5). In de uitingen van deze liefde klopt het hart van de christelijke wijsheid. Dit is de liefde, waarmee de gemeente Christus liefheeft, aan Hem zich onderworpen weet en Hem bemint, Die Zich in offerende liefde niet boven, maar beneden haar gesteld heeft en zo boven haar staat. Als eerste vrucht van de Geest (Gal. 5:22) bloeit deze liefde tot het Woord Gods” (93)

Opmerkelijk is echter dat de vreze des HEREN, zoals de Schrift ons die tekent, weinig ter sprake komt. Het kinderlijk afhankelijk tot de HERE opzien, tot Hem die hemel en aarde schiep en Die ons leven draagt naar Zijn grote toekomst, staat min of meer buiten het thema van het boek, evenals het ingelooft door het leven gaan „in de vreze des HEREN”. Koning Josafat kende dat (2 Kron. 19:9) en hield in zijn bestuur over het volk de oversten vóór te handelen „in de vreze des HEREN, in getrouwheid en met een volkomen hart”. Zij die dáárvan afwijken en die – ook in Gods gemeente – Hem niet vrezen, hebben wel reden beducht te zijn voor Zijn hoge Majesteit, die hen zal neerstoten (Ps. 36). Van dat laatste zwijgt het boek.

Over die verbonds-relatie van de HERE met Zijn volk spreekt dr Vreeland zo niet. Jammer is dat. Hij had ons dan ook zoveel stof, in het Spreukenboek opgenomen, kunnen voorhouden. Tekeningen naar-het-leven, het gewone leven, gedragen door geloof of verwoest door ongeloof. Zijn uitvoerige verhandeling ligt meer – om het heel voorzichtig uit te drukken – in het „godsdiensstige” en het komt tot je als beschouwend geschreven, wat afstandelijk. Niet levend, scherp als een zwaard (Hebr. 4:12). Zo bijv. in het hoofdstuk over „Het teken van het water”: „Wij verstaan nu dat het zichtbaar worden van de vreze des Heeren tot in het concrete leven van elke dag geschiedt op de wijze, zoals het teken van het water voor ons oog verschijnt: als een samengaan van dood en leven in één teken, waarbij God Zelf in de diepte scheiding maakt tussen dood en leven. Dit geheim vindt woning in de vrese Christi, verstaan als de huiveringwekkende doortocht, die aan het leven ten grondslag wil liggen. Naar de binnenzijde valt deze doortocht te noemen een wedergeboorte en naar buiten gekeerd is er sprake van een geloof, dat zich uit in de meest wisselende vormen van het leven”. (66) Het Doopsformulier spreekt wel anders, ook directer. Als je dit boek weglegt ben je geneigd te zeggen: wat mis ik er toch veel in; wat is het nodig om in deze tijd van godsdienstigheid-overall „de vreze des HEREN” te kennen om behouden te blij-

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84.
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.
Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen.
Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 47,— per jaar of f 25,— per halfjaar.

Voor studenten f 38,— p. jaar.

Buitenland f 55,— per jaar

of f 70,— per luchtpost.

Gironr. 404945 t.n.v.

Geref. Persver. Opbouw,

Brabantlaan 122

2101 SK Heemstede

Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.

familieberichten 35 ct p. mm.

Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3

3701 AL Zeist

Tel. 03404-22452

ven. Dáárvan te vertellen is broodnodig.

Resteert te zeggen: er staan toch ook veel goede bladzijden in dit boek.

Overigens: Calvijn schreef in zijn Institutie, vierhonderd jaar geleden, kort en zakelijk over de vreze des Heren, boek III, II, 26 en ds F. van Deursen wijdde er in zijn boek „Spreuken” een afzonderlijke paragraaf aan. Ook is te wijzen op het boekje van A. Janse „Als onze kinderen de HERE vrezen”.

M. de Jonge, Voorburg

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk Zeist

Op 14, 21 en 28 juli a.s. worden alleen de morgendiensten gehouden.

Aanvang van de dienst: 9 uur.

Plaats van samenkomst: Gebouw Ned. Prot. Bond, Kerkweg 21 te Zeist.

Ned. Geref. Kerk Heemstede/Lisse

Het adres van ds A. W. Vos luidt thans: Joh. Vermeerstraat 31, 2162 BK Lisse. Tel. 02521-18346.

Ned. Geref. Kerk Kampen

Ds J. C. Schaeffer te Emmeloord heeft voor het op hem uitgebrachte beroep bedankt.

Wisseling scribaat Ned. Geref. Kerk Breukelen

Scriba is thans: C. Boer, Weth. van Doornweg 21, 3628 BC Kockengen. Tel. 03464-1444. Het postadres van de Kerk blijft ongewijzigd, t.w.: Postbus 145, 3620 AC Breukelen.

Stichting Diakonaal Jeughuisvestingsproject Zwolle

Op kamers in Zwolle?

Ga je studeren in Zwolle en je zoekt daar een kamer?

Dan kan de Stichting Diakonaal Jeughuisvestingsproject Zwolle (SDJZ) je misschien aan woonruimte helpen.

De Stichting is opgericht door de Chr. Geref. Kerk en de Ned. Geref. Kerk te Zwolle. Zij beheert een huis waar plaats is voor 15 studenten en een hoofdbewoner.

Je woont zelfstandig, maar je behoort wel tot een christelijke woongemeenschap!

Voorlopig worden de kamers van dit huis aangeboden voor de duur van twee jaar. In deze periode kun je andere woonruimte proberen te vinden. De Stichting

wil je daar eventueel mee helpen. Mocht je belangstelling hebben, vraag dan een informatie- of aanmeldingsformulier aan bij: Secr. SDJZ, Staatsmanlaan 23, 8014 TW Zwolle.

Kerkdiensten in Eindhoven

De komende weken worden een aantal kerkdiensten gecombineerd gehouden met onze Chr. Geref. zuster gemeente.

Deze gecombineerde diensten vinden steeds plaats in het kerkgebouw van de Chr. Geref. Kerk, Schootsestraat 7 te Eindhoven. Op de hierna vermelde dagen of tijden is er dus GEEN KERKDIENST in het gebouw van de Ned. Geref. Kerk.

30 juni: middagdienst
7 juli: middagdienst
14 juli: beide diensten
21 juli: beide diensten
28 juli: beide diensten
4 aug.: middagdienst
11 aug.: middagdienst

Aanvangsuren: 09.30 en 17.00 uur.

„In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen...” (Johannes 14 : 1-3)

Met diepe droefheid geven wij u kennis, dat na een geduldig gedragen ziekte, voor ons toch nog onverwacht de Heere van ons heeft weggenomen mijn innig lieve man, onze zorgzame vader en opa

WILLEM DE JONG

echtgenoot van Clasina Kerkstra

op de leeftijd van 79 jaar.

Ede: C. de Jong-Kerkstra
Wageningen: A. Slaa-de Jong
Voorthuizen: L. de Vries-de Jong
F. W. de Vries
Amsterdam: W. de Jong
I. Appelo
Wezep: J. P. Blaauw-Smit
H. Blaauw
Bunnik: W. C. van Veenendaal-Baars
A. van Veenendaal
en kleinkinderen

6711 GB Ede, 24 juni 1985
Wagenaarlaan 10

De begrafenis heeft op 28 juni jl. te Ede plaatsgevonden.

(Rectificatie)

TE KOOP OF TE HUUR GUNSTIG GELEGEN

half vrijstaand herenhuis

Voorzien van c.v. en goed geïsoleerd.

Ind.: Kamer met open haard, woonkeuken, bijkeuken.

1ste verdieping: 3 slaapk., badkamer met bad en toilet;

2de verdieping: overloop, 1 gr. slaapkamer en doka.

Veel berging, garage.

Tegen zeer redelijke prijs; direct te aanvaarden.

Tel. 05456-410 - Haarlo (Borculo)

HERHAALDE OPROEP

De Stichting Bond tegen het vloeken, gevestigd te Veenendaal, zoekt vanwege het vertrek van de huidige functionaris een enthousiaste

adjunct-secretaris al dan niet met volledige dagtaak

De gedachten gaan uit naar iemand, die:

- een middelbare opleiding bezit, en zo mogelijk een brede ervaring in de maatschappij;
- zich samen met het bestuur wil bezinnen op het beleid, en de realisering daarvan voor zijn rekening wil nemen in samenwerking met een kleine administratieve staf;
- de bereidheid heeft om vanuit rechtzinnig protestantse opvatting zich in woord en geschrift in te zetten voor de doelstelling van de Bond en de Stichting Wetenschappelijk Fonds, die van de Bond uitgaat;
- goede zakelijke organisatorische en contactuele eigenschappen heeft en tevens het vermogen bezit om initiatieven te nemen op het terrein waarop de Bond zich beweegt.

Een psychologisch onderzoek kan deel uitmaken van de selectieprocedure.

Sollicitaties (zo mogelijk onder opgave van tenminste 3 referenten) vóór 6 augustus 1985 aan de secretaris dhr. W. van Dijk, Stationsweg 96, 6711 PW Ede, bij wie ook vanaf 1 juli nadere inlichtingen verkrijgbaar zijn.

Opbouw-uitgaven

„DE PLAATS VAN DE VROUW IN DE GEMEENTE” tweede druk

Vanwege de aanhoudende vraag naar deze brochure is nu een herdruk verschenen. De prijs is f 4.50 per exemplaar, exclusief verzendkosten. Nieuwe bestellingen worden graag tegemoet gezien via onderstaande antwoordstrook.

De inhoud van bedoelde brochure is als volgt:

- Prof. Dr. D. Holwerda, Discussie-nota inzake vrouwelijke ambtsdragers;
- Ds. G. Janssen, De vrouw en het ambt in de kerk;
- Rev. Don. A. Codling, Vrouwen - ouderlingen?;
- Drs. H. de Jong, De plaats van de vrouw in de gemeente.

Verder zijn bij de administratie nog voorradig:

- Ds. M. R. van den Berg, Jeremia;
- Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie.

ANTWOORDKAART

Gaarne ontvang ik:

- ex. Prof. Dr. D. Holwerda e.a., De plaats van de vrouw in de gemeente, f 4,50.
- ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij bijbelstudie) à f 10,—.
- ex. Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie à f 3,50.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten.

De ingevulde bon in een open envelop te zenden naar: Administratie Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

- Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.
- Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!

DRUKWERK

Kuise uit meer dan
1000
geboorte-
huwelijks- en
gelegenheids-
kaarten

Bij geboorte
en huwelijk
ontvangt u een
felicitatie-
pakket.

**DRUKKERIJ
„STEENBERGEN”**
Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist
03404-22452 (sinds 1901)

**PLAATS
UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD!**